

STYRELSEN FÖR SVERIGES FÖRFATTARFOND

BUDGETUNDERLAG FÖR ÅR 2025

UTGIFTSOMRÅDE 17
ANSLAGSPOSTERNA 5:2 ap.5, 5:2 ap.8 OCH 5:2 ap.13
SAMT DEL AV 5:2 ap.4

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Finansierings- och anslagsöversikt.....	5
5:2 ap.8 Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek	5
Verksamheten.....	5
Ersättningens grundbelopp och multiplar.....	7
Utlåning	7
Beräkning av biblioteksersättningen	8
5:2 ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker	12
Arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister	12
Arbetsstipendier till dramatiker.....	13
Bidrag för internationellt utbyte	14
5:2 ap.13 Dramatikerstöd	15
5:2 ap.4 Långtidsstipendier	15
Prognos avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift.....	16
Noter till redovisad biblioteksstatistik	17

Sammanfattning

Utifrån vad som anförs i budgetunderlaget föreslår styrelsen för Sveriges författarfond

- att till 5:2 ap.8, Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek, för år 2025 anvisas ett anslag på 190 599 000 kr, beräknat på bibliotekens utlåning och referensbestånd under åren 2020–2021 (medelvärdet) samt på det grundbelopp på 2 kr och 20 öre per lån av svenskt originalverk som framförhandlats mellan regeringens förhandlare och berörda upphovsmannaorganisationer, och som godkändes av regeringen 2023-06-22.

Utöver höjningen av grundbeloppet ingår i överenskommelsen att fonden tillfälligt tillförs 2 milj. kr med hänvisning till den negativa påverkan restriktionerna under pandemin haft på biblioteksutlåningen.

- att 5:2 ap.5, Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker, för år 2025 höjs med 13 763 000 kr till 25 000 000 kr och därefter med ytterligare 1 milj. kr årligen till 26 000 000 kr år 2026 och 27 000 000 kr år 2027.

Förslaget är delvis en upprepning från förra årets budgetunderlag, med yrkande om att anslagsposten ska återställas till 2022 års nivåer. I den delen motiveras yrkandet till stor del av behoven för de yrkeskategorier och de bidragstyper som inte kan tillgodoses genom biblioteksersättningen. I budgetunderlaget återkommer därför resonemang om stipendier till kulturjournalister, särskilda behov vad gäller stöd till dramatiker samt stor potential för utveckling av den internationellt syftande verksamheten.

Förra årets yrkande vad gäller denna anslagspost lämnades dock under förutsättning att biblioteksersättningsanslaget (ap.8) kunde utvecklas på ett sätt som rimligt mötte kostnadsutvecklingen och gav Sveriges författarfond möjlighet att fortsatt förverkliga de konstnärspolitiska ambitionerna som gäller för biblioteksersättningen. I tillägg till förra årets yrkande föreslås en ökning på 6 milj. kr, vilket skulle motsvara en genomsnittlig höjning (2 % på årsbasis) av biblioteksersättningen under den aktuella förhandlingsperioden. Författarfonden upplever för närvarande ett mycket högt söktryck och andelen ansökningar som kan beviljas har minskat kraftigt.

- att 5:2 ap.13, Dramatikerstöd, för år 2025 höjs med 539 000 kr till 5 000 000 kr och därefter höjs med 500 000 kr årligen till 5 500 000 kr för år 2026 och till 6 000 000 kr år 2027;
- att författarfondens del av ap.4 flyttas över till ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker.

Finansierings- och anslagsöversikt

Belopp i tkr.

Finansieringskällor	2023		2024	2025	2026	2027
	Anvisat enl. regleringsbrev	Utfall	Anvisat enl. regleringsbrev	Förslag	Förslag	Förslag
1	2	3	4	5	6	7
ANSLAG:						
5:2, ERSÄTTNINGAR OCH BIDRAG TILL KONSTNÄRER						
8. Ersättning åt författare m.fl.	188 488	188 488	190 488	190 599	- ¹	- ¹
5. Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker	11 237	11 237	11 237	25 000	26 000	27 000
13. Dramatikerstöd	4 461	4 461	4 461	5 000	5 500	6 000
12. Stöd med anledning av covid-19						
Summa anvisat/utfall/förslag	204 186	204 186	206 186	220 060		
ÖVRIG FINANSIERING:						
Summa övrig finansiering	-	-	-			
SUMMA	204 186	204 186	206 186			

¹ Någon förhandlingsöverenskommelse om bibliotekersättningens grundbelopp för de kommande åren 2026 och 2027 föreligger ännu inte.

5:2 ap.8 Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek

Verksamheten

Bibliotekersättningen förmedlas i enlighet med förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond. Verksamheten bekostas helt av fondmedlen, eftersom författarfonden saknar särskilt förvaltningsanslag.

Bibliotekersättningens grundläggande funktion och konstruktion befästes senast genom förhandlingsöverenskommelse samt en reviderad förordning (1962:652) om Sveriges författarfond, vilka båda gäller med verkan från och med 2015.

Genom att det nu i själva fondförordningen stadgas att storleken på grundbeloppet bestäms genom överenskommelse mellan regeringen och de tre litterära och bildlitterära upphovsmannaorganisationerna, har förhandlingsordningens ställning stärkts. Samtidigt har det tidigare underförstådda kulturpolitiska värdet lyfts fram i en ändamålsparagraf som betonar att bibliotekersättningen främjar litteraturens utveckling och bidrar till att förbättra de litterära upphovsmännens ekonomiska villkor genom att ersätta dem för tillgången till och användningen av deras verk på bibliotek.

Bibliotekersättningen utgör en grundsten i konstnärspolitiken på litteraturområdet, vilket kommer till uttryck genom ambitionen att bidra till att

skapa rimliga arbetsvillkor för de litterära och bildlitterära upphovsmännen inom ramen för biblioteksersättningsystemet.

När biblioteksersättningen infördes 1954 var allmänhetens fria tillgång till litteraturen genom bibliotek sedan länge etablerad, genom hur upphovsrättslagstiftningen var utformad. Genom den ersättningsrätt som sedan 1992 är stadgad i EU-direktiv uppstår en samhällelig förpliktelse som är mer omfattande än tidigare. Det innebär att den biblioteksersättning vi har idag ersätter en annars nödvändig renodlat upphovsrättslig lösning. Författarfonden och biblioteksersättningen har därför inte bara en konstnärspolitisk funktion; den utgör i förlängningen också en vital del av bibliotekspolitiken genom att den främjar medborgarnas tillgång till litteratur genom biblioteken.

Utgångspunkten för verksamheten är den individuella ersättningen, som ger de litterära upphovsmännen en viss minimiersättning för biblioteksutnyttjandet. Konstruktionen med särskild biblioteksersättning innebär att författarfonden tillerkänner vissa högt kvalificerade och yrkesverksamma författare, översättare, tecknare och fotografer en ersättning som fastställs på andra grunder än den generellt fastställda ersättningen per utlånad bok. Utöver den särskilda ersättningen finns också kompletterande arbetsstipendier av olika längd för att förbättra de arbetsmässiga villkoren för bokupphovsmän med yrkesmässiga ambitioner. Ur den s.k. fria delen fördelas också pensionsbidrag och bidrag till upphovsmännens organisationer.

Under och efter pandemin har fokus hamnat på hur stipendier kan stötta de författarekonomier som ofta är sårbara och organiserade så att de fått sämre tillgång till trygghetssystemen och särskilda krisinsatser riktade mot företagare och anställda. Perspektivet är naturligtvis fortsatt viktigt, men samtidigt bör påminnas om hur detta sammanfaller med konstnärspolitiken mer grundläggande motiv: att genom skäligen ersättningar, stipendier och bidrag frigöra upphovsmännens tid och kraft att ägna sig åt och fördjupa sin litterära verksamhet. Så beskrivet framhävs också biblioteksersättningens framåtsyftande och utvecklande kraft, samt att det är den kvalificerade litteraturens plats i ett demokratiskt samhälle som är målet för verksamheten.

En uttalad målsättning för regeringen är ett större utbud av längre stipendier till enskilda konstnärer. På litteraturområdet kan detta förverkligas genom en satsning på biblioteksersättningen, inom vilken styrelsen för Sveriges författarfond kan prioritera längre stipendier och särskild biblioteksersättning.

Trots den senaste förhandlingsöverenskommelsen om tillfälliga extra medel (p.g.a. restriktionerna under pandemin) blir de årliga ökningarna av den totala biblioteksersättningen den senaste förhandlingsperioden de lägsta på länge: 1,1 procents ökning på två år (se tabell s. 11). Samtidigt håller ett mycket högt söktryck fortsatt i sig på nivåer nästan i paritet med de pandemipåverkade krisåren 2020-2021. Redogörelsen för biblioteksersättningens beräkning och utveckling nedan avslutas (s. 11) med en redovisning av hur söktryck och andelen beviljade ansökningar förändrats, vilket leder vidare till förslaget på ökning som därpå följer inom avsnittet rörande anslagspost 5.

Biblioteksersättningens grundbelopp och multiplar

Den totala biblioteksersättningens storlek bestäms dels av utlåning och referensbestånd i folkbibliotek och skolbibliotek, dels av ersättningens beloppsnivåer för lån och referensexemplar (multiplar).

Biblioteksersättningens multiplar 2024

Lån av originalverk	2 kr och 12 öre	<i>Grundbelopp</i>
Lån av översättning	1 kr och 6 öre	<i>½ av grundbeloppet</i>
Referensexemplar av originalverk	8 kr och 48 öre	<i>4 x grundbeloppet</i>
Referensexemplar av översättning	4 kr och 24 öre	<i>2 x grundbeloppet</i>

Grundbeloppets utveckling 2016 – 2025

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1 kr 52 öre	1 kr 60 öre	1 kr 68 öre	1 kr 76 öre	1 kr 88 öre	1 kr 92 öre	2 kr	2 kr 4 öre	2 kr 12 öre	2 kr 20 öre
+ 7 öre	+ 8 öre	+ 8 öre	+ 8 öre	+ 12 öre	+ 4 öre	+ 8 öre	+ 4 öre	+ 8 öre	+ 8 öre
+ 4,8 %	+ 5,3 %	+ 5,0 %	+ 4,8 %	+ 6,8 %	+ 2,1 %	+ 4,2 %	+ 2,0 %	+ 3,9 %	+ 3,8 %

Multiplarna baseras enligt förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond på det grundbelopp för lån av originalverk som bestäms genom överenskommelse mellan regeringen och de tre upphovsmannaorganisationerna Sveriges Författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund. En överenskommelse om biblioteksersättningens grundbelopp för år 2024 och 2025 träffades 2023-06-20. Den godkändes av regeringen 2023-06-22 och innebar att grundbeloppet höjdes med 8 öre till 2 kr och 12 öre för år 2024 och med ytterligare 8 öre till 2 kr och 20 öre för år 2025.

Utöver höjningen av grundbeloppet ingick i överenskommelsen att fonden tillfälligt för år 2024 skulle tillföras 8,75 milj. kr och för år 2025 tillfälligt 2 milj. kr, med hänvisning till den negativa påverkan restriktionerna under pandemin haft på biblioteksutlåningen under de aktuella beräkningsåren 2020 och 2021.

På grundval av grundbeloppshöjningen och den i följande avsnitt redovisade biblioteksstatistiken för beräkningsperioden 2018-2019, samt överenskommelsen om tillfälligt tillförda medel, beräknas anslaget för år 2025 till 188 488 000 kr.

Utlåning

Inom ramen för Sveriges officiella statistik producerar Kungl. biblioteket årlig statistik över folk- och skolbibliotekens utlåning m.m. Denna statistik utgör grunden för beräkningen av biblioteksersättningens underlag. De fristående sjukhusbiblioteken redovisas separat i den officiella biblioteksstatistiken, och utgör enligt parternas överenskommelse underlag för biblioteksersättningen.

Utöver den officiella biblioteksstatistiken, grundas biblioteksersättningen på vissa schablonmässiga beräkningar av biblioteksutnyttjandet som parterna kommit överens om. Det gäller utnyttjandet på skolbiblioteken, där den offentliga

statistiken inte längre kan användas för en fullständig beräkning av biblioteksersättningen. Det gäller också merutnyttjandet genom utlåning till verksamheter där utlånerregistrering inte sker (bl.a. uppsökande verksamhet) samt en extra kompensation för läsning på plats på biblioteken, ett användande som ju inte registreras av biblioteken.

För beräkning av den totala biblioteksersättningens storlek krävs därtill uppgift om utlåningens andelar av upphovsrättsligt skyddade svenska originalverk, rättskyddade översättningar till svenska och övriga, ej ersättningsberättigande verk. Den informationen ges inte i den officiella biblioteksstatistiken, utan beräknas av författarfonden i samband med de årliga undersökningarna för uträkning av de individuella ersättningarnas storlek.

Beräkning av biblioteksersättningen

Enligt 4 a § fondförordningen beräknas biblioteksersättningen från och med år 2015 (d.v.s. med verkan från och med anslagsåret 2016) med utgångspunkt från medelvärdet av antalet hemlån och referensexemplar under två kalenderår i följd (beräkningsperiod). Medelvärdet under en beräkningsperiod ska utgöra grunden för den biblioteksersättning som överförs under två år i följd, med början tre år efter det sista kalenderåret i beräkningsperioden. Vidare stadgar grundöverenskommelsen från 2015 mellan regeringen och upphovsmannaorganisationerna att förhandlingarna ska ske vartannat år, d.v.s. sträcka sig över två anslagsår.

Detta innebär att ett medelvärde av antalet hemlån och referensexemplar under åren 2020 och 2021 utgör grunden för biblioteksersättningsanslagets beräkning för både år 2024 och år 2025.

I uppställningen nedan redovisas bibliotekstatistik för åren 2020 och 2021 med uträkning av ett medelvärde för den s.k. beräkningsperioden. I budgetunderlagets sista avsnitt lämnas källhänvisningar och förklaringar till de redovisade siffrorna.

SVERIGES FÖRFATTARFOND

Beräkning av biblioteksersättningen: Utlåningsår 2020 och 2021; anslagsår 2025

	2020	2021	Beräkningsperiod
UTLÅNING			
Folkbibliotek	52 096 000 lån	45 376 000 lån	
Sjukhusbibliotek m.fl.	395 000 lån ⁸⁾	318 000 lån ¹⁾	
"Uppsökande" verksamhet	10 428 000 lån ⁹⁾	10 428 000 lån ²⁾	
Skolbibliotek	16 250 000 lån ³⁾	16 250 000 lån ³⁾	
Summa registrerad utlåning	79 169 000 lån	72 372 000 lån	
Uppräkning för läsning på plats	1,03 ⁴⁾	1,03 ⁴⁾	
S:a utlåning efter uppräkning	81 544 000 lån	74 543 000 lån	
Andel originalverk	62,1% ⁵⁾	62,8% ⁵⁾	
Antal lån av originalverk	50 638 824 lån	46 813 004 lån	48 725 914 lån
Belopp originalverk			2 kr och 20 öre
Summa originalverk			107 197 011 kr
Andel översatta verk	30,0% ⁵⁾	29,7% ⁵⁾	
Antal lån av översatta verk	24 463 200 lån	22 139 271 lån	23 301 236 lån
Belopp översatta verk			1 kr och 10 öre
			25 631 359 kr
REFERENSBESTÅND			
Folkbibliotek	870 000 ex.	821 000 ex.	
Sjukhusbibliotek m.fl.	10 000 ex. ¹⁰⁾	8 000 ex. ⁶⁾	
Skolbibliotek	6 846 000 ex. ⁷⁾	6 846 000 ex. ⁷⁾	
Totalt referensbestånd	7 726 000 ex.	7 675 000 ex.	
Andel originalverk	77,8% ⁵⁾	77,2% ⁵⁾	
Bestånd av originalverk	6 010 828 ex.	5 925 100 ex.	5 967 964 ex.
Belopp originalverk			8 kr och 80 öre
Summa referensbestånd originalverk			52 518 083 kr
Andel översatta verk	9,6% ⁵⁾	9,6% ⁵⁾	
Bestånd översatta verk	741 696 ex.	736 800 ex.	739 248 ex.
Belopp översatta verk			4 kr och 40 öre
Summa referensbestånd översatta verk			3 252 691 kr
Tillfälligt tillförda medel år 2025			2 000 000 kr
TOTALT			190 488 000 kr

Utlåningen år 2022; inför anslagsberäkningarna år 2026 och 2027

Underlag för beräkningen av 2026 och 2027 års anslag kan ännu inte lämnas, eftersom beräkningsperioden för de två anslagsåren kommer att vara utlåningsåren 2022-2023. I det följande redovisas för en framåtblick biblioteksutnyttjandet för år 2022 i en jämförelse med den statistiska redovisningen för beräkningsperioden 2020-2021.

Utlåningen år 2022 i jämförelse med beräkningsperiod 2020-2021

	2020	2021	2022
UTLÅNING			
Folkbibliotek	52 096 000 lån	45 376 000 lån	50 791 000 lån
Sjukhusbibliotek m.fl.	395 000 lån	318 000 lån	381 000 lån
"Uppsökande" verksamhet	10 428 000 lån	10 428 000 lån	10 428 000 lån
Skolbibliotek	16 250 000 lån	16 250 000 lån	16 250 000 lån
Summa registrerad utlåning	79 169 000 lån	72 372 000 lån	77 850 000 lån
Uppräkning för läsning på plats	1,03	1,03	1,03
S:a utlåning efter uppräkning	81 544 000 lån	74 543 000 lån	80 186 000 lån
Andel originalverk	62,1%	62,8%	62,5%
Antal lån av originalverk	50 638 824 lån	46 813 004 lån	50 116 000 lån
Beräkningsperiod 2020-2021	48 725 914 lån		
Andel översatta verk	30,0%	29,7%	29,6%
Antal lån av översatta verk	24 463 200 lån	22 139 271 lån	23 735 000 lån
Belopp översatta verk	23 301 236 lån		
REFERENSBESTÅND			
Folkbibliotek	870 000 ex.	821 000 ex.	813 000 ex.
Sjukhusbibliotek m.fl.	10 000 ex.	8 000 ex.	7 000 ex.
Skolbibliotek	6 846 000 ex.	6 846 000 ex.	6 846 000 ex.
Totalt referensbestånd	7 726 000 ex.	7 675 000 ex.	7 666 000 ex.
Andel originalverk	77,8%	77,2%	78,3%
Bestånd av originalverk	6 010 828 ex.	5 925 100 ex.	6 002 000 ex.
Beräkningsperiod 2020-2021	5 967 964 ex.		
Andel översatta verk	9,6%	9,6%	9,1%
Bestånd översatta verk	741 696 ex.	736 800 ex.	698 000 ex.
Beräkningsperiod 2020-2021	739 248 ex.		

Under påverkan av pandemin såg vi en 20-procentig minskning av utlåningen på folkbiblioteken från 2019 till 2021. Det förstärkte en trendmässig minskning av utlåningen under hela 2000-talet. Som framgår av sammanställningen ovan har till år 2022 skett en viss återhämtning efter den kraftiga nedgången; ändå är utlåningen något lägre än under det första pandemipåverkade året 2020.

Anslagspostens utveckling 2016 – 2025

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
148 997 tkr	156 839 tkr	163 832 tkr	171 633 tkr	177 342 tkr	181 115 tkr	184 792 tkr	188 488 tkr	190 488 tkr	190 599 tkr
							Varav "pandemi-tillägg":	8 747 tkr	2 000 tkr
+7 064 tkr	+7 842 tkr	+6 993 tkr	+7 801 tkr	+5 709 tkr	+3 773 tkr	+3 677 tkr	+3 696 tkr	+2 000 tkr	+111 tkr
+5,0%	+5,3%	+4,5%	+4,8%	+3,3%	+2,1%	+2,0%	+2,0%	+1,1%	+0,1%

Huvuddelen av författarfondens stipendier fördelas ur bibliotekersättningen. Som framgår av tabellen nedan håller ett mycket högt söktryck fortsatt i sig på nivåer nästan i paritet med de pandemipåverkade krisåren 2020 och 2021, samtidigt som antalet stipendier som nu kan beviljas är långt färre. Den alltid hårda konkurrensen - med bifallsprocent ofta under 20% - var därför under år 2023 ännu hårdare än normalt, och många kvalificerade sökande blev utan stipendium. Söktrycket var under året hela 37% högre än under de fem år (2015-2019) som föregick pandemin, samtidigt som antalet beviljade ansökningar på årsbasis minskat med 13%:

År	Antal ansökningar	Antal beviljade stipendier	Bifallsprocent
2015-2019	1 685/år	334/år	20%
2020	2 694	769	29%
2021	2 493	1 171	47%
2022	2 218	370	17%
2023	2 302	291	13%

Sammanställningen avser arbetsstipendier m.m. ur bibliotekersättningen samt övriga anslag till författare, översättare, tecknare, fotografer och kulturjournalister.

Som redovisats ovan växer den sammanlagda bibliotekersättningen endast med 1,1% till år 2024. För att möta denna ekonomiska verklighet har styrelsen för Sveriges författarfond behövt besluta om sänkta belopp för de fleråriga stipendierna och särskild bibliotekersättning. Därtill kommer antalet nya beviljade stipendier att minska ytterligare jämfört med år 2023. Den hårda konkurrensen och låga beviljandegraden förväntas således hålla i sig under år 2024. Till år 2025 är den totala bibliotekersättningen som framgår ovan i princip oförändrad. Samtidigt måste avsättas medel för de individuella ersättningarna, vilka enligt fondförordningen växer i takt med grundbeloppets ökning.

Det är mot bakgrund av denna utveckling styrelsen för Sveriges författarfond under nästa avsnitt föreslår ökning av den anslagspost ur vilken författarfonden kan fördela stipendier som kompletterar det utbud som skapas inom ramen för bibliotekersättningen.

5:2 ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker

I enlighet med förordningen (2019:1269) om statsbidrag till konstnärer fördelas statsbidrag till enskilda yrkesutövande konstnärer, med syftet att främja deras möjligheter att bedriva, fördjupa och utveckla sin konstnärliga verksamhet. Statsbidrag får lämnas i form av stipendier, projektbidrag och bidrag för internationellt utbyte.

Budgetåret 2024 uppgår anslagsposten till oförändrat 11 237 000 kr. Styrelsen för Sveriges författarfond har beslutat att anslagsposten under året ska fördelas enligt följande:

- 4 848 000 kr för arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister,
- 4 612 000 kr för arbetsstipendier till dramatiker och översättare av dramatik,
- 1 217 000 kr till bidrag för internationellt utbyte.

Verksamheternas administrationskostnader täcks också av medlen under denna anslagspost. De har fastställts till 560 000 kr (högst 1 milj. kr enligt regleringsbrev).

Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår att anslagsposten 5:2 ap.5 för år 2025 ska höjas med 13 763 000 kr till 25 000 000 kr och för åren 2026–2027 med ytterligare 1 milj. kr årligen till 26 000 000 kr år 2026 och 27 000 000 kr år 2027.

Yrkandet vad gäller denna anslagspost lämnas dels med hänvisning till de totala behoven och för det samlade konstnärspolitiska uppdraget som normalt huvudsakligen förverkligas inom ramen biblioteksersättningen, och bör sättas i relation till författarfondens totala omslutning. På sid. 11 ovan har redogjorts för ett kraftigt ökat söktryck i kombination med ett minskat antal beviljade stipendier och sänkta belopp. Dels motiveras förslaget till höjningar av behoven mer specifikt för de yrkeskategorier och de bidragstyper som inte kan tillgodoses genom biblioteksersättningen. Nedan utvecklas resonemangen avseende de olika verksamheterna.

Arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister

Som närmare redovisats inledningsvis har styrelsen för Sveriges författarfond inom ramen för biblioteksersättningen, genom särskild biblioteksersättning och fleråriga stipendier, i relativt stor utsträckning koncentrerat sina insatser på att skapa ekonomisk trygghet under längre perioder för de litterära upphovsmännen. Som komplement till de ersättningar och stipendier som fördelas ur biblioteksersättningen finns stipendierna ur anslagspost 5:2, ap. 5.

Värdet av dessa kompletterande stipendier är som redovisats ovan för närvarande extra stort när biblioteksersättningens svaga utveckling sammanfaller med stora behov och ett fortsatt mycket högt söktryck. Det yrkande som görs med hänvisning till biblioteksersättningens stagnation syftar till en förstärkning av

arbetsstipendierna till de litterära och bildlitterära upphovsmännen och översättarna.

Fortsatt viktigt är också att stipendierna – till skillnad från stipendierna ur biblioteksersättningen – är tillgängliga också för kulturjournalister. Många kulturredaktioner och kulturtidskrifter vittnar om svårigheter att förverkliga seriösa journalistiska ambitioner och att upprätthålla yrkesmässiga villkor för sina skribenter. Denna utveckling är inte enbart beroende av situationen för de kulturtidskrifter som naturligt anses vara föremål för kulturpolitikens omsorg, utan hänger också samman med den kvalificerade kulturjournalistikens allt mindre utrymme i bredare riktad media.

Den förändring av kulturjournalistikens inriktning och förutsättningarna för det i bred mening kritiska samtalet som nu pågår, är en uppfordrande utmaning för kultur- och mediepolitik på flera nivåer. Digitaliseringen bär på många löften vad gäller delaktighet och tillgänglighet, men för de enskilda och fritt yrkesverksamma kulturjournalisterna går samtidigt utvecklingen i negativ riktning, där antalet uppdrag minskar samtidigt som arvodet för varje uppdrag pressas nedåt. De ansträngda ekonomiska villkoren för tidskrifter och kulturredaktioner försvårar för det redaktionella ansvaret gentemot skribenterna, och den som avser att livnära sig på kulturjournalistik eller kritikerverksamhet måste till sist anpassa arbetsinsatsen till det faktiska arvodet. Detta påverkar inte bara förutsättningarna för dem som är yrkesverksamma idag, det riskerar att begränsa rekryteringen in i yrket på ett sätt som inte främjar den mångfald av erfarenheter och perspektiv som vår offentlighet bör präglas av.

Övergripande finns behov av en kulturpolitisk satsning på villkoren för produktion av kvalificerad kulturjournalistik och kulturkritik. Att förstärka författarfondens bidragsgivning riktad till de enskilda yrkesutövande kulturjournalisterna vore en viktigt del av detta. Den senaste konstnärspolitiska utredningen uppmärksammade i sitt betänkande kritiken som ett slags nödvändig "mellanhand" och pekade på behovet av en aktiv kulturpolitik på området. Genom författarfondens bidragsgivning erkänns samtidigt kritiken som ett konstnärligt fält i sin egen rätt. Med en anslagsförstärkning skulle finnas förutsättningar för att inte bara stärka försörjningen, d.v.s. bidra till finansiering av det kulturjournalistiska arbete som redan idag bedrivs, utan också för att finna former för ett slags upphovsmannadriven och inomkonstnärlig utveckling av kritiken och kritikeryrket.

Arbetsstipendier till dramatiker/manusförfattare och översättare av dramatik

Med stöd av de s.k. återstartsmedlen under 2022 kunde dramatikerrådet utöver de ordinarie arbetsstipendierna fördela ett begränsat antal målinriktade arbetsstipendier till dramatiker som skriver för scenen. Stipendierna kompletterade det ordinarie dramatikerstödet till teatrar (se nästa avsnitt) i en tid när programläggningen under påverkan av pandemin förskjutits, det hade bildats köer på teatrarna och beställningarna minskade i antal.

Detta målinriktade stöd för att utveckla en enskild pjäsidé syftar samtidigt till att stärka dramatikers position och främja tillkomsten av utvecklade originalidéer

som kan erbjudas landets teatrar. Dramatikerrådet kunde fortsätta försöket under år 2023 endast eftersom fokuset på kortare punktstipendier under pandemin medförde visst ekonomiskt utrymme att fördela – ett mer begränsat – antal målinriktade stipendier.

Dramatikerrådet bedömer stipendieformen som framgångsrik och att den fortsatt kan utgöra en viktig del av stipendieutbudet, men inom nuvarande ekonomiska ramar är detta inte möjligt att förverkliga. Liksom hos andra kategorier av fritt verksamma upphovsmän finns behovet att också för högt kvalificerade manusförfattare och dramatiker erbjuda de längre tider av arbetsmässig trygghet som fleråriga stipendier kan ge. För en bibehållen bredd i stipendieutbudet fordras förstärkningar av anslagsposten.

Till beskrivningen av konkurrensen om stipendier till dramatiker hör också att utöver landets scendramatiker och översättare av dramatik räknas även manusförfattare för film och tv till denna yrkesgrupp. Finansierings- och produktionsvillkoren för film och tv skiljer sig naturligtvis mycket från scenteaterns, men manusförfattarna behöver likväl precis som scendramatikerna tid och arbetsro för att självständigt utveckla sina manusidéer. Detta slags stipendier betyder mycket för de fritt verksamma manusförfattarnas konstnärliga behov och för att främja kvalitet och originalitet också inom film och tv.

Bidrag för internationellt utbyte

Bidrag för internationellt utbyte fördelar författarfonden uteslutande med medel från ovan rubricerad anslagspost. Bidragen fördelas av internationella rådet vid Sveriges författarfond.

Författarfonden upprepar här förslag från tidigare budgetunderlag om höjningar av anslagsposten för att kunna förstärka den internationellt syftande bidragsgivningen. Bedömningen är att det är möjligt att med ytterligare och mer långsiktiga förstärkningar utveckla bidragsgivningen på ett sätt som påtagligt skulle gynna det internationella arbetet på litteraturområdet. Författarfonden är därtill beredd att utveckla verksamheten i riktning mot ett internationellt program på litteraturområdet motsvarande IASPIS med flera som bedrivs av Konstnärnsnämnden inom andra konstområden. En sådan verksamhet bör också inbegripa ett mer proaktivt samarbete med och stöd till residensverksamheter – både inhemska och utländska institutioner – på ett sätt som kräver en förstärkt administration jämfört med den renodlade bidragsgivning författarfonden bedriver idag.

Att bygga upp en sådan verksamhet kräver ett utvecklingsarbete. Författarfonden bedömer att en sådan uppbyggnad kan ske gradvis och påbörjas inom de ekonomiska ramar som föreslås för 5:2 ap.5. Med hänvisning till redan befintliga stödstrukturer (Kulturrådet) och branschskillnader kan en sådan verksamhet på litteraturområdet i jämförelse med andra konstområden fokusera mindre på informationsinsatser, publikverksamhet och branschkontakter för arbetsmöjligheter – och mer renodlat satsa på insatser som tar sikte på det inomkonstnärliga värdet av internationella sammanhang och samarbeten.

5:2 ap.13 Dramatikerstöd

I enlighet med förordning (1998:1369) om statsbidrag för beställning av nyskriven svensk dramatik får bidrag ges till fria teatergrupper, regionala och lokala teaterinstitutioner samt radio- och TV-företag för beställning av nyskriven svensk dramatik, i syfte att ge i första hand teatrar möjlighet att beställa nyskriven svensk dramatik av hög kvalitet. Ansökan ska göras gemensamt av en dramatiker och den som vill uppföra dramatikers verk. Stödet fördelas av dramatikerrådet vid Sveriges författarfond. År 2024 uppgår anslagsposten till oförändrat 4 461 000 kr.

Dramatikerstöd utbetalas till teatern, men ska oavkortat utgöra arvode till dramatikern. Stödets storlek motsvarar 2/3 av grundersättningen enligt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Sveriges Dramatikerförbund, avseende förvärv och framförande av scenpjäser. Ett villkor för beviljat stöd är att teatern utöver detta stöd betalar dramatikern ett belopp motsvarande lägst 1/3 av ersättningen enligt nyss nämnda avtal.

Utifrån de uppföljningar och utvärderingar dramatikerrådet gjort av dramatikerstödet betraktar rådet stödformen som mycket framgångsrik. De redogörelser och enkätsvar som samtliga teatrar och dramatiker regelmässigt lämnar in efter varje genomförd uppsättning, fortsätter att bekräfta stödets stora betydelse. Efter pandemin och den "köbildning" av planerade uppsättningar som uppstod på teatrarna tycks benägenheten att beställa nya pjäser ha ökat och antalet ansökningar är åter på normala nivåer.

Eftersom dramatikerstödet till sin konstruktion är kopplat till nämnda avtal mellan Svensk Scenkonst och Dramatikerförbundet, ökar stödbeloppen från år till år i takt med att avtalet omförhandlas. Det är en viktig princip och en grundbult i stödets utformning, och anslagsposten bör därför höjas för att följa kostnadsutvecklingen i samhället.

Författarfonden föreslår att anslagsposten 5:2 ap.13 till år 2024 höjs med 539 000 kr till 5 000 000 kr för att därefter höjas till 5 500 000 kr till år 2025 och ytterligare till 6 000 000 kr år 2026.

5:2 ap.4 Långtidsstipendier

Anslagspost 5:2 ap.4 Långtidsstipendier delas mellan Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond. Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår att författarfondens del av anslagsposten flyttas över till ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker.

Författarfonden har i tidigare års budgetunderlag utförligt argumenterat för en sådan förändring och beskrivit den inkonsekvens som finns i regeringens styrning när det gäller de stipendier som fördelas med stöd av förordningen (2019:1269) om statsbidrag till konstnärer, samt svårigheterna för Konstnärsnämnden och författarfonden att finna rationell grund för fördelning av stipendierna sinsemellan. Regeringen kan fortsatt i den utsträckning man önskar genom villkor

SVERIGES FÖRFATTARFOND

i regleringsbrev styra över hur många långtidsstipendier författarfonden ska fördela, samtidigt som det förbättrar möjligheterna att få till ett jämnare flöde av långtidsstipendier mellan åren.

Prognos avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift

Enligt Villkor för Sveriges författarfond fr.o.m. budgetåret 2023, beslutade av regeringen 2022-12-19, ska Sveriges författarfond i samband med budgetunderlaget redovisa prognos för det följande kalenderåret avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen om statlig ålderspensionsavgift. Enligt redovisningen nedan bedömer Sveriges författarfond kostnaderna till 3 703 000 kr.

Redovisningen bygger på vissa antaganden rörande anslagsposternas och prisbasbeloppets utveckling, varför det faktiska utfallet kan komma att skilja sig något från denna prognos.

Prognos för år 2025

Från 5:2 ap.8	5-åriga arbetsstipendier	83 st. x 185 000 kr	15 355 000 kr
Från 5:2 ap.8	3-åriga arbetsstipendier	107 st. x 175 000 kr	18 725 000 kr
Från 5:2 ap.5	5-åriga arbetsstipendier	2 st. x 165 000 kr	330 000 kr
Från 5:2 ap.5	3-åriga arbetsstipendier	12 st. x 155 000 kr	1 860 000 kr
Summa pensionsgrundande stipendier:			36 270 000 kr
Ålderspensionsavgift		10,21%	3 703 000 kr

Författarfonden fördelar ur 5:2 ap.4 för närvarande också 34 st. långtidsstipendier. Denna anslagspost disponeras dock av Konstnärsnämnden, och pensionsavgiften för dessa ingår därför i deras lämnade prognos.

Noter till redovisad biblioteksstatistik

Beräkning av biblioteksersättningen: Utlåningsår 2020 och 2021; anslagsår 2024 (tabell s. 9)

¹⁾ *Bibliotek 2021 (tabell 38)* (Sjukhusbiblioteken) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) ($311\,569 + 6\,315 = 318\,000$ lån).

²⁾ KB redovisar i webbpublicerad bilaga till statistikrapporten antalet "utlån till obemannade utlåningsställen" från folk- och skolbibliotek till 1 588 008 st. Liksom föregående år får 2013 års uppgifter (5 207 851 lån) användas, eftersom statistiken dels är osäker, dels inte täcker allt merutnyttjande som ska vara biblioteksersättningsgrundande. Till detta adderas Sjömansbiblioteket (webbpublicerad tabellbilaga) och summan multipliceras med två enligt förhandlingsöverenskommelse om merutnyttjandet ($5\,207\,851 + 6\,315$) $\times 2 = 10\,428\,000$ lån)

³⁾ Sedan läsåret 1998/99 saknas biblioteksstatistik som kan användas som underlag för beräkning av biblioteksersättningen. Parterna har enats om att sedan dess istället använda medelvärdet av erhållen skolbiblioteksstatistik för läsåren 1996/97 och 1997/98 som underlag. Under förutsättning att denna överenskommelse bekräftas i de kommande förhandlingarna, gäller därför fortsatt 16 250 000 lån som beräkningsunderlag beträffande skolbiblioteken.

⁴⁾ Till följd av en överenskommelse i biblioteksersättningsförhandlingarna år 1994 ska författarfonden årligen tillföras en ersättning för utnyttjandet på plats i biblioteken av böcker som inte ingår i referenssamlingarna. Hemlånen från folk- och skolbiblioteken räknas därför upp med faktorn 1,03.

⁵⁾ Utlånningens och beståndets andelar av originalverk respektive översättningar fastställs genom författarfondens årliga undersökningar.

⁶⁾ Kungl. bibl., *Bibliotek 2021*, Tabell 33 (sjukhusbibliotek) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) ($5\,321 + 2\,662 = 8\,000$ ex.).

⁷⁾ Efter överenskommelse i biblioteksersättningsförhandlingarna bestäms antalet referensexemplar i skolbibliotek som en schablonmässigt beräknad andel om 28 % av det totala antalet volymer i skolornas boksamlingar. Eftersom skolbiblioteksstatistik saknas (se not 4) används ett medelvärde av erhållen statistik för läsåren 1996/97 och 1997/98 som underlag för beräkningen av biblioteksersättningen. Under förutsättning att överenskommelsen bekräftas i de kommande förhandlingarna, fastställs skolornas bokbestånd fortsatt till 24,45 milj. volymer (1996/97: 25,5 milj., 1997/98: 23,4 milj.). Antalet referensexemplar i skolbibliotek kan på dessa grunder beräknas till 6 846 000 volymer.

⁸⁾ *Bibliotek 2020 (tabell 32)* (Sjukhusbiblioteken) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) ($389\,041 + 6\,259 = 395\,000$ lån).

⁹⁾ KB redovisar i webbpublicerad bilaga till statistikrapporten antalet "utlån till obemannade utlåningsställen" från folk- och skolbibliotek till 1 353 441 st. Liksom föregående år får 2013 års uppgifter (5 208 000 lån) användas, eftersom statistiken dels är osäker, dels inte täcker allt merutnyttjande som ska vara biblioteksersättningsgrundande. Till detta adderas Sjömansbiblioteket (webbpublicerad tabellbilaga) och summan multipliceras med två enligt förhandlingsöverenskommelse om merutnyttjandet. ($5\,207\,851 + 6\,259$) $\times 2 = 10\,428\,000$ lån.

¹⁰⁾ Kungl. bibl., *Bibliotek 2020*, Tabell 32 (sjukhusbibliotek) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) ($7\,256 + 2\,662 = 10\,000$ ex.).